BESA PERSPECTIVES
THE BEGIN-SADAT CENTER FOR STRATEGIC STUDIES

הכיבוש אינו הבעיה

מאת פרופ' אפרים קארש

מבט מבס"א מס' 346, 11 באוגוסט 2016

גירסה באנגלית (3 ביולי 2016)

תקציר: הטענה כי "הכיבוש" הוא הסיבה לטרור הפלסטיני עומדת בסתירה לעובדות ההיסטוריות, למציאות הקיימת ולהיגיון הבריא. כבר עשרים שנה, מאז הסכם הביניים משנת 1995 והפריסה מחדש בחברון בשנת 1997, שישראל למעשה איננה שולטת באוכלוסייה הפלסטינית בגדה ובעזה. הטרור הפלסטיני התגבר לא בתגובה ל"כיבוש" אלא דווקא בתגובה לסיומו.

רק יבש הדם בזירת הטבח האחרון בתל אביב והנה מיהר ראש העיר לגלות אמפתיה למניעיהם של המחבלים. "אנחנו אולי המדינה היחידה בעולם, שבה אומה אחרת נמצאת תחת כיבוש וללא זכויות אזרח", הוא טען. "אי אפשר להחזיק בני אדם במצב של כיבוש ולקוות שהם יגיעו למסקנה שהכל בסדר".

מיד אחריו צצו כל "תגרני התקווה" למיניהם. מאמר המערכת של *הארץ* קבע כי "הטרור יימשך כל עוד לעם הפלסטיני" "אין אופק של תקווה", וכי "הדרך היחידה להתמודד עם הטרור היא שחרור הפלסטינים מעול הכיבוש".

אבל הרי זה בדיוק מה שעשתה ישראל לפני עשרים שנה.

הצהרת העקרונות (המכונה גם אוסלו א'), שעליה חתמו אש"ף ומדינת ישראל על מדשאת הבית הלבן בספטמבר 1993, העניקה לפלסטינים שלטון עצמי בכל שטחי יהודה ושומרון ורצועת עזה למשך תקופת מעבר שלא תעלה על 5 שנים. במהלך תקופה זו היו ישראל והפלסטינים אמורים לקיים מו"מ על הסכם הקבע. עד לחודש מאי 1994 השלימה ישראל את הנסיגה מרצועת עזה (למעט שטח קטן עם מספר יישובים ישראליים, שפונו מאוחר יותר בשנת 2005) ומאזור יריחו.

ב-11 ביולי 1994 נכנס יו"ר אש"ף, יאסר ערפאת, לעזה וזמן קצר לאחר מכן הוקמה הרשות הפלסטינית בראשותו, שנטלה לידיה את השליטה על כל השטחים שפונו.

ב-28 בספטמבר 1995 חתמו שני הצדדים על הסכם ביניים, למרות שהרשות לא עמדה בשום צורה בהתחייבותה לנקוט יד קשה נגד פעילות טרור בשטחים שבשליטתה. עד לסוף אותה שנה הוסגו הכוחות הישראליים גם מריכוזי האוכלוסייה ביהודה ושומרון (למעט חברון, שם הושלמה הפריסה מחדש בתחילת שנת 1997). ב-20 בינואר 1996

התקיימו בחירות למועצה הפלסטינית וזמן קצר לאחר מכן פורקו המנהל האזרחי והממשל הצבאי של ישראל.

"מהיום יש מדינה פלסטינית", הודיע אחמד טיבי, יועצו הערבי-ישראלי של ערפאת, למחרת הבחירות. החרה-החזיק אחריו השר הישראלי לענייני סביבה, יוסי שריד, ואילו הארכיטקט הראשי של אוסלו, יוסי ביילין, הצהיר כי הבחירות הפכו את התהליך הפוליטי לבלתי הפיך והביע הקלה לנוכח סיום הכיבוש הישראלי בשטחים הפלסטיניים המיושבים. "השתחררנו מעול כבד", הוא אמר. "לא האמנתי שאפשר להיות כובש נאור. היה צריך להוריד את הנטל ולא צריך להיות כתובת לארגונים בעולם שראו בנו נוגש".

זו הייתה אבחנה מדויקת. למרות היקפה המוגבל יחסית של הנסיגה הישראלית (השטחים שהוחזרו היוו כ-30 אחוזים מסך השטח הכולל של יהודה ושומרון), הייתה השפעתה על האוכלוסייה הפלסטינית מהפכנית ממש.

באבחה אחת ויתרה ישראל על שליטתה בכל 1.4 מיליון תושבי יהודה ושומרון. מאותה עת חיים כ-60% מהם תחת סמכות שיפוטית פלסטינית (שטחי A); כ- 38% נוספים חיים בערים, בכפרים, במחנות פליטים ובכפרים קטנים, בהם יש לרשות הפלסטינית סמכות אזרחית אבל, בהתאם להסכמי אוסלו, ישראל היא המחזיקה ב"אחריות לביטחון" (שטחי B). כ-2% מאוכלוסיית יהודה ושומרון – עשרות אלפי פלסטינים – מוסיפים לחיות באזורים שבהם לישראל שליטה מלאה, ולרשות הפלסטינית יש בהם "סמכות שיפוט פונקציונלית" (שטחי C).

בקצרה, מאז תחילת 1996, ועל אחת כמה וכמה אחרי השלמת הפריסה מחדש בחברון בינואר 1997, ניתן לומר כי 99% מהאוכלוסייה הפלסטינית ביו"ש וברצועת עזה לא חיים תחת כיבוש ישראלי. כפי שמעידה ההטפה הארסית המתמדת בכלי התקשורת ובמערכת החינוך הפלסטינית לשנאת ישראל ולשנאת יהודים, שלא לדבר על ההסתה הדתית הבלתי פוסקת, למעשה לא הייתה בשנים האלה שום נוכחות של כיבוש זר ביו"ש ובעזה.

משמעות הדבר היא, שהתפיסה הגורסת כי הטרור הוא תגובה טבעית לכיבוש אינה רק חסרת יסוד, אלא מהווה למעשה את היפוכה הגמור של האמת.

בשנתיים וחצי שחלפו מהחתימה על הסכם העקרונות ועד לנפילת ממשלת פרס במאי 1996 נרצחו 210 ישראלים – כמעט פי שלושה ממספר ההרוגים השנתי הממוצע בעשרים ושש השנים הקודמות – שלא לדבר על כך שרק חלק קטן מההרוגים בתקופה הקודמת לאוסלו נהרגו בפיגועים שיצאו מיהודה ושומרון ו/או מעזה. העובדה שבתקופה זו כמעט שלא יצאו פיגועים מהשטחים משקפת את יעילות הסיכול של ישראל, את התודעה הלאומית הנמוכה שאפיינה אז את הפלסטינים, ואת השיפור הגדול ברמת החיים של הפלסטינים תחת שליטתה של ישראל.

יתר על כן, כמעט שני שלישים מן הקורבנות בין השנים 1994-96 נרצחו בשטח ישראל, בתוך תחומי הקו הירוק – כמעט פי עשרה ממספר ההרוגים הממוצע בישראל בשש השנים האלימות של האינתיפאדה הראשונה שקדמו להסכם אוסלו.

בספטמבר 1996 חולל ערפאת הסלמה נוספת בסכסוך באמצעות פנייה לאלימות ישירה. בנצלו את פתיחתה של כניסה חדשה למנהרה ארכיאולוגית מתחת לכותל המערבי, יזם ערפאת מהומות בהיקף נרחב, שגרמו למותם של 17 ישראליים וכ-80 פלסטינים. אמנם, הרשות מיהרה להוריד מעל סדר יומה את סוגיית מנהרת הכותל ברגע שהנושא חדל להיות שימושי מבחינתה, אולם ערפאת חזר על תרגיל זה בכמה וכמה הזדמנויות. הדוגמה הבולטת ביותר היא תחילתה של מלחמת הטרור בספטמבר

2000 (שכונתה אנתיפאדת אל אקצא), זמן קצר לאחר שאהוד ברק, ראש ממשלת ישראל דאז, הציע הקמתה של מדינה פלסטינית במרבית שטחי יו"ש וברצועת עזה.

עד למותו של ערפאת 4 שנים לאחר מכן גבתה מלחמתו – שהיוותה את העימות העקוב מדם ההרסני ביותר בין פלסטינים לישראלים מאז 1948 את חייהם של לא פחות מ-1,028 ישראלים, שנהרגו בכ-5,760 פיגועים: פי תשעה ממוצע ההרוגים בעידן שלפני אוסלו. מבין ההרוגים הללו, 450 בני אדם (כ-44% מן הקורבנות) נהרגו בפיגועי התאבדות, שלפני אוסלו היו בבחינת דבר שלא נשמע כמוהו בהקשר הפלסטיני-ישראלי. בסך הכל, מאז החתימה על הסכם העקרונות נרצחו יותר מ-1,600 ישראלים – כמעט פי ארבעה ממספר ההרוגים הממוצע ב-26 השנים שקדמו להם – ונפצעו כ-9,000.

המצב החמיר עוד יותר לאור העובדה שישראל שאחרי אוסלו נאלצה להתמודד גם עם הפיכתה של רצועת עזה לישות טרוריסטית מובהקת, תחת שתהפוך לישות שוחרת השלום שתוכננה להיות. ישות זו מהווה סכנה ברורה ומידית למרכזי האוכלוסייה של ישראל – סכנה שניתן לבלום אותה באורח זמני באמצעות מבצעים צבאיים חוזרים ונשנים, אולם אין אפשרות למגרה לחלוטין.

אם הכיבוש הוא אכן סיבת הטרור, מדוע אם כן בשנות הכיבוש בפועל היו כל כך מעט פיגועים? מדוע חלה עלייה דרמטית במספר הפיגועים דווקא ככל שעלתה והוזכרה האפשרות לסיום הכיבוש? ומדוע הסלים הטרור והפך למלחמה נרחבת, דווקא אחרי שישראל ביצעה את הוויתורים מרחיקי הלכת ביותר שהסכימה להם מעודה?

סביר הרבה יותר לטעון כי דווקא היעדר הכיבוש – קרי, הסגתם של השיטור והפיקוח הישראליים – הוא שאפשר את תחילתה של מלחמת הטרור מלכתחילה, ממש כשם שהיה זה השיקום החלקי של אמצעי הביטחון ביהודה ושומרון במהלך מבצע חומת מגן ב-2002 ואחריו (גם אם ישראל לא נטלה אז לידיה את השליטה בחיי היומיום של האוכלוסייה הפלסטינית) שהביא להפסקה (זמנית בלבד) של מתקפת הפיגועים הפלסטינית.

לא "הכיבוש" אחראי להיעדרו של "אופק של תקווה", אלא סירובם העיקש והבלתי מתפשר של הפלסטינים, זה מאה שנה, להכיר בזכותם של היהודים למדינה משלהם, זכות שקיבלה ביטוי מפורש בהקמת המנדט על-ידי חבר הלאומים בשנת 1922, ובהחלטת החלוקה של האו"ם משנת 1947. כל עוד משלים העולם עם עמדה זו של הפלסטינים ואף מעודד אותה, יישאר רעיון השלום בין ישראל לבין הפלסטינים בגדר חזון תעתועים.

פרופ' אפרים קארש, עמית מחקר בכיר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים (ומנהלו המיועד החל מנובמבר 2016), היה המנהל המייסד של התכנית ללימודי המזרח התיכון והים התיכון בקינגס קולג בלונדון.

סדרת הפרסומים מבט מבס"א מתפרסמת הודות לנדיבותה של משפחת גרג רוסהנדלר